

Valsts pētījumu programmas
"Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai"
3. kārtas
zinātniskās un sociālās ietekmes
vidusposma izvērtēšanas pārskats
(īstenošanas periods
29.12.2022.-28.01.2024.)

Saturs

Valsts pētījumu programmas "Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai" (turpmāk – programma) regulējums	2
Programmas virsmērķis, mērķis, uzdevumi, horizontālie uzdevumi, sasniedzamie rezultāti	2
Konkursa norise	3
Īstenošana, uzraudzība	4
Programmas ietvaros īstenotā projekta "Naratīvs, forma un balss: literatūras iesakņotība kultūrā un sabiedrībā" (VPP-Letonika-2022/3-0003) zinātniskā un sociālā ietekme	5
Secinājumi.....	9

Valsts pētījumu programmas "Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai" (turpmāk – programma) regulējums

[Zinātniskās darbības likums](#) (pieņemts: 14.04.2005.);

[2018. gada 4. septembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 560 "Valsts pētījumu programmu projektu īstenošanas kārtība"](#) (turpmāk – MK Noteikumi);

[2021. gada 7. jūlija Ministru kabineta rīkojums Nr. 475 "Par valsts pētījumu programmu "Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai""](#) ar grozījumiem [2022. gada 24. maija Ministru kabineta rīkojums Nr. 347 "Grozījums Ministru kabineta 2021. gada 7. jūlija rīkojumā Nr. 475 "Par valsts pētījumu programmu "Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai""](#) (turpmāk – MK rīkojums);

[Valsts pētījumu programmas "Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai" projektu pieteikumu atklātā konkursa nolikums](#) (apstiprināts 01.06.2022 ar grozījumiem 08.08.2022. un 13.09.2022.) (turpmāk – nolikums).

Programmas virsmērķis, mērķis, uzdevumi, horizontālie uzdevumi, sasniedzamie rezultāti

Programmas virsmērķis ir Latvijā veidot iekļaujošu latvisku un eiropisku zināšanu sabiedrību, kuras pamats ir demokrātiskās vērtības, latviešu valoda un kultūra.

Programmas mērķis ir radīt jaunas zināšanas un risinājumus, lai sekmētu ilgtspējīgu Latvijas sabiedrības un valsts attīstību. Tas ietver valodas, vēstures, kultūras, latviešu un mazākumtautību identitātes pētniecību, izglītības transformācijas iespēju izpēti, kā arī nepieciešamā cilvēkkapitāla paplašināšanu.

Programmas "Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai" 3. kārtas uzdevums (MK rīkojuma 6.7. punkts) ir latviešu literatūra un tās pētniecība valstiskās identitātes un iekļaujošas sabiedrības perspektīvā. Uzdevuma priekšmets ir starpdisciplināra latviešu literatūras un literāro procesu izpēte, kas iekļauj šādus virzienus:

- literatūras teorija un kultūras studijas: literatūras potenciāls identitāšu pētniecībā un Eiropas piederības veidošanā, atklājot kultūras un varas attiecību dinamiku. Kritisku un starpdisciplināru teoriju pielietojums latviešu literatūras telpā sabiedrībai aktuālu tēmu analīzei un izpratnei. Literatūras loma sabiedriskās domas un politisko naratīvu veidošanā mūsdienās un vēsturiskā skatījumā;
- tekstoloģija un tehnoloģijas: starpdisciplināri pētījumi par literatūras radīšanu un tulkošanu (tai skaitā par eksperimentālu rakstību, digitālu kopradi, epistolāro, ceļojumu, vēsturisko, biogrāfisko un autobiogrāfisko literatūru un citiem rakstības veidiem un hibrīdiem žanriem). Literatūra digitālo humanitāro zinātņu perspektīvā. Literatūras mediju un izdevējdarbības studijas, literārās gaumes, grāmatu patēriņa un aprites pētniecība, literatūras un periodikas cenzūras un pašcenzūras studijas dažādos vēstures posmos;
- literatūras izglītība un sabiedriskā zinātne: jauni mācību līdzekļi un digitālie resursi literārās kompetences pilnveidošanai dažādās sabiedrības grupās Latvijā un diasporā: zinātniski pamatoti digitālās lasītprasmes instrumenti izmantošanai digitālajos mācību līdzekļos un daiļliteratūras digitālajos resursos, lai veicinātu lasītprasmes attīstību visos izglītības vecumposmos no piecu gadu vecuma, kas paredz lasītāja dominantā uztveres tipa vajadzību ievērošanu (papildus vizuālajam – audiālais, kinestētiskais), kā arī audiālo un papildinātās realitātes risinājumu pielietojumu specifisku mācīšanās traucējumu ietekmes mazināšanai lasītprasmes jomā (tai skaitā, piemēram, disleksijas, disgrāfijas gadījumos); amatierzinātnes un sabiedrības iesaiste Latvijā un diasporā, literatūrkritika un literatūra mediju telpā. Literatūra un lasīšanas paradumu dinamika, tās pārnese uz citām radošo industriju nozarēm.

Programmas kopīgie (horizontālie) uzdevumi:

- veidot un attīstīt starpdisciplināras un iekļaujošas starptautiski konkurētspējīgas zinātnieku grupas, kas zinātniskajā darbībā izmanto pētniecības metodes un tehnoloģijas, kas ir atzītas pasaules zinātnieku vidū;

- nodrošināt pētniecības procesa un pētījuma rezultātu ietekmi uz šādām mērķa grupām:
 - o pētniecības kopienu – attīstot pētniecībai nepieciešamos resursus un starpdisciplināras konkurētspējīgas zinātnieku grupas, kas zinātniskajā darbībā izmanto pasaulē atzītas pētniecības metodes un tehnoloģijas, kā arī iesaistot pētniecībā jaunus zinātniekus;
 - o izglītojamiem (visu līmeņu) izglītības procesā – attīstot digitālu mācību saturu un inovatīvas pedagoģijas metodes un nodrošinot prakses un darba iespējas, kā arī projekta zinātnisko rezultātu izmantošanu vispārējās izglītības un augstākās izglītības mācību procesos;
 - o nozaru politikas veidotājiem un ieviesējiem – sadarbojoties ar politikas veidotājiem projektu izstrādes laikā un proaktīvi veicinot izmaiņas rīcībpolitikā;
 - o projekta mērķim piekritīgām tautsaimniecības nozarēm (tai skaitā izdevējdarbības, plašsaziņas līdzekļu un IKT nozarēm) – sadarbojoties ar attiecīgās tautsaimniecības nozaru organizācijām un speciālistiem;
 - o sabiedrību kopumā – nodrošinot zināšanu pārnesi un veicinot izpratni par pētniecības lomu un devumu sabiedrībai, veicinot iesaisti pētniecības procesā (piemēram, izmantojot sabiedriskās zinātnes iniciatīvas), kā arī veidojot un izplatot sabiedrībai noderīgus resursus;
- attīstīt inovatīvus risinājumus un veicināt to plašāku izmantošanu;
- nodrošināt publisku pieejamību pētniecības rezultātiem, tai skaitā nodrošinot bezmaksas piekļuvi zinātniskajām publikācijām un deponējot jauniegūtos pētniecības datus pētniecības datu repozitorijos atbilstoši FAIR (*findable, accessible, interoperable, reusable*) principiem – atrodamai, pieejami, sadarbspējīgi un atkārtoti lietojami;
- nodrošināt projektā radīto zināšanu pārnesi, iesaistot sabiedrību un veicinot tās izpratni par pētniecības lomu un devumu sabiedrībai nozīmīgu jautājumu risināšanā, tai skaitā sagatavojot informatīvus populārzinātniskus rakstus par veiktajiem pētījumiem, to rezultātiem un sabiedrības ieguvumiem;
- apzināt iepriekšējos, citu institūciju un citu valstu pētījumus, instrumentus un datubāzes.

Programmas īstenošanas laikā sasniedzamie rezultāti:

- izstrādāti vai pielāgoti inovatīvi, galalietotāju mērķa grupu vajadzībām atbilstoši rīki un risinājumi;
- veicinātas izmaiņas rīcībpolitikā (piemēram, konsultējot nozaru politikas veidotājus, sagatavojot rekomendācijas un vadlīnijas);
- izveidoti starpdisciplināri un transdisciplināri (ar partneriem ārpus akadēmiskās vides) konsorcijs, iesaiste starptautiskās sadarbības tīklos un konsorcijs, projektu pieteikumi Eiropas Savienības un citās starptautiskās programmās;
- attīstīts cilvēkkapitāls, iesaistot pētniecībā jaunus un diasporas zinātniekus, nodrošinot prakses un darba iespējas studējošajiem un zinātniskā doktora grāda pretendentiem, kā arī attīstot ar programmu saistītus maģistrantūras un doktorantūras studiju modeļus;
- zinātniskās monogrāfijas un oriģināli zinātniskie raksti *Web of Science* vai SCOPUS (A vai B) datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos;
- informatīvi populārzinātniski raksti par dažādām auditorijām veiktajiem pētījumiem, to rezultātiem un sabiedrības ieguvumiem.

Konkursa norise

Izsludināts: 05.07.2022; iesniegšanas termiņš: 04.08.2022; [Oficiālais paziņojums](#).

Atkārtoti izsludināts: 15.09.2022; iesniegšanas termiņš: 05.10.2022; [Oficiālais paziņojums](#).

Konkursa ietvaros tika plānots finansēt **vienu projektu**, kas atbilstu programmā noteiktajiem uzdevumiem, projekta īstenošanai paredzot valsts budžeta finansējumu **415 025 eiro** apmērā. Viena projekta īstenošanai paredzēti 26 mēneši.

Atkārtoti izsludinātajā konkursā tika saņemts 1 projekta pieteikums, kas tika novērtēts kā atbilstošs konkursā noteiktajiem administratīvajiem kritērijiem, un ārzemju eksperti veica projekta pieteikuma zinātnisko izvērtēšanu. Projekta pieteikums zinātniskajā izvērtēšanā sasniedza kvalitātes sliekšni gan katrā no kritērijiem, gan visos kritērijos kopumā.

Konkursa rezultātā tika pieņemts lēmums par projekta pieteikuma **VPP-LETONIKA-2022/3-0003** "Naratīvs, forma un balss: literatūras iesakņotība kultūrā un sabiedrībā" finansēšanu. Projekta pieteikumam tika piešķirts viss pieprasītais finansējums **415 025 eiro** apmērā. Projekts jāīsteno no 2022. gada 29. decembra līdz 2024. gada 19. decembrim.

Detalizēta informācija par konkursa norisi skatīt [Valsts pētījumu programmas "Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai" 3.kārtas projektu pieteikumu atklātā konkursa izvērtēšanas pārskats](#).

Īstenošana, uzraudzība

Izglītības un zinātnes ministrija ir noteikta par atbildīgo institūciju programmas īstenošanā. Programmas uzraudzības struktūra veidota, lai nodrošinātu gan projekta progresu, gan rezultātu sasniegšanu, gan arī finansējuma efektīvu izlietojumu, vienlaikus pozicionējot projekta rezultātus plašākā stratēģiskā kontekstā. Programmas **stratēģiskās vadības padome** sniedza konsultatīvu atbalstu programmas izstrādes un īstenošanas laikā un paredzēts, ka tā sniegs arī viedokli par programmas rezultātiem pēc tās noslēguma. **Programmas īstenošanas un uzraudzības komisija** (turpmāk – komisija) regulāri seko projekta izpildes progresam. Savukārt **Latvijas Zinātnes padome** (turpmāk – LZP) nodrošina programmas ieviešanu, sniedzot konsultācijas projekta īstenošanai par jautājumiem, kas saistīti ar projektu īstenošanu, veicot finanšu un rezultātu izpildes uzraudzību, kā arī projekta zinātnisko rezultātu izpildes monitoringu un programmas noslēguma izvērtēšanu, un programmas īstenošanas un sasniegto rezultātu analīzi.

LZP projekta īstenošanas uzraudzību veic trīs virzienos – zinātniskā ekspertīze, projekta rezultātu izpildes uzraudzība un finansējuma izlietojuma efektivitātes uzraudzība. Zinātniskās ekspertīzes laikā ārvalstu zinātniskie eksperti vērtē, vai projektā izmantotās zinātniskās pieejas, metodes, pētniecības resursi ir atbilstoši, lai sasniegtu iecerētos mērķus. Projekta rezultātu izpildes uzraudzības ietvaros LZP vērtēja sākotnēji solīto rezultātu sasniegšanas progresu, pārbaudot sasniegto rezultātu atbilstību iecerētajam projekta vidusposmā. Finansējuma izlietojuma efektivitātes uzraudzības ietvaros LZP pārbaudīja projekta izdevumus, ņemot vērā projekta finanšu pārskatā iesniegtos datus, kā arī pārbaudot izdevumus pamatojošos dokumentus.

Projekta ietvaros **izlietotais finansējums** 13 mēnešu periodā no 29.12.2022. līdz 28.01.2024. (izlietotais finansējums uzskaitīts kalendāro gadu periodā):

Projekts	Gads	Atlīdzība (eiro)	Preces un pakalpojumi (eiro)	Netiešās izmaksas (eiro)	Kopā (eiro)
VPP-LETONIKA-2022/3-0003	2023	153699,64	11486,45	37023,76	202209,85
	2024	Dati vēl nav pieejami			

Pēc projekta 13 mēnešu norises to īstenošanai iesniedza vidusposma zinātnisko pārskatu, ko izvērtēja neatkarīgi ārvalstu eksperti, vērtējot projekta zinātnisko devumu, sasniegto un potenciālo projekta ietekmi un tā īstenošanu, un rekomendēja **"Turpināt projektu"**. Ekspertu sniegtie komentāri un secinājumi integrēti šī pārskata saturā.

Programmas ietvaros īstenotā projekta “Naratīvs, forma un balss: literatūras iesakņotība kultūrā un sabiedrībā” (VPP-Letonika-2022/3-0003) zinātniskā un sociālā ietekme

Projekta nosaukums angļiski / Project title: *Narrative, Form and Voice: Embeddedness of literature in culture and society* [NOVEL]

Projekta finansējums: 415 025 eiro

Projekta iesniedzējs: Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts (LULFMI)

Projekta sadarbības partneri:

- Latvijas Universitāte (LU)
- Daugavpils Universitāte (DU)
- Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB)

Projekta vadītāja: Eva Eglāja-Kristšone

Primārā zinātnes nozare: Valodniecība un literatūrzinātne

Papildus zinātnes nozare: Citas humanitārās un mākslas zinātnes, tai skaitā radošās industrijas

Prioritārie virzieni zinātnē: Latvijas valstiskums, valoda un vērtības, kultūra un māksla

Viedās specializācijas (RIS3) joma: Sociālo un humanitāro zinātņu nozares ar horizontālu ietekmi RIS3

Pētniecības veids: Fundamentālie pētījumi

Projekta kopsavilkums: Projekts apvieno pētniekus no literatūrzinātnes, salīdzināmās literatūras, digitālo humanitāro zinātņu, kultūras un grāmatniecības vēstures studiju jomām, kā arī pedagogijas profesionāļus. Projekta mērķis ir veikt pētījumus par literatūrzinātnes, literatūras, kultūras un sabiedrības daudzdimensionālajām attiecībām vēsturiskā un mūsdienu kontekstā. Viens no centrālajiem jautājumiem ir literatūras loma sabiedriskās domas un politisko naratīvu veidošanā mūsdienu un vēsturiskā perspektīvā, ietverot literatūras kritiku un cenzūru. Tāpat tiks pētīta sabiedrības literārā gaume, grāmatu patēriņš un aprīte un lasīšanas paradumu dinamika, un tās pārnese uz citām radošajām industrijām, kultūras medijiem un izdevējdarbību. Būtiski aptvert arī savstarpēji cieši saistīto lasītprasmes un izglītības aspektu, izstrādājot un piedāvājot jaunus mācību līdzekļus un digitālos resursus lasītprasmes attīstīšanai dažādās Latvijas un diasporas iedzīvotāju grupās, ņemot vērā arī lasītāja dominējošā uztveres tipa vajadzības. Jaunās zināšanas un projekta rezultāti tiks integrēti Latvijas augstākajā izglītībā, pilnveidojot un attīstot studiju programmas un kursus un izstrādājot maģistra un doktora darbus. Projekta rezultāti ietvers piecas recenzētas monogrāfijas, vismaz 20 recenzētus zinātniskus rakstus, kas pieņemti publicēšanai, vismaz 30 konferenču referātus un daudzveidīgu sabiedrības informēšanu - populārzinātniskus rakstus, publiskas lekcijas, seminārus, sabiedrības iesaistes kampaņu.

Atslēgas vārdi: literatūrzinātne, grāmatniecība, identitāte, lasītprasme, sabiedrība

Zinātniskie rezultāti

Rezultāta veids	Plānots vidusposmā	Sasniegts vidusposmā	Plānots noslēgumā
Oriģināli zinātniskie raksti, kas publicēti <i>Web of Science</i> vai <i>SCOPUS</i> datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos	2	4	18
Oriģināli zinātniskie raksti, kas iesniegti vai pieņemti publicēšanai zinātniskajos izdevumos vai konferenču rakstu krājumos, kuri iekļauti datubāzē <i>ERIH PLUS</i>			1
Citi anonīmi recenzēti zinātniskie raksti Latvijas žurnālos un rakstu krājumos, izņemot konferenču materiālus	1		1
Recenzētas zinātniskās monogrāfijas			5
Zinātniskās datu bāzes un datu kopas			1
Ziņojumi par rīcībpolitikas ieteikumiem un rīcībpolitiku ietekmi			1
Iesniegts projekta pieteikums starptautiskā vai nacionālā pētniecības un attīstības projektu konkursā	1	2	3
Sekmīgi nokārtots maģistra valsts (gala) pārbaudījums, ievērojot programmas mērķi un uzdevumus			1
Noteiktā kārtībā aizstāvēts promocijas darbs, ievērojot programmas mērķi un uzdevumus			1
Citi pētniecības specifikai atbilstoši projekta rezultāti (tai skaitā dati), kas papildina iepriekš minētos rezultātus	10 (dalība starptautiskās un valsts mēroga konferencēs)		30 (dalība starptautiskās un valsts mēroga konferencēs)

Publikācijas (*SCOPUS* vai *Web of Science*):

1. Kārkla, Z.; Eglāja-Kristone, E. Her Story Is Like a Weed: Censoring the Vulnerability in Women's Writing. - Primerjalna književnost, 2023, <https://doi.org/10.3986/pkn.v46.i1.03>
2. Kušnere, S. Some Aspects of the Image of a Soviet Latvian Woman in Latvian Prose in the 1960s and 1970s. - Letonica, 2023, <https://doi.org/10.35539/LTNC.2023.0052.08>
3. Paškevica, B. A poetic monument to the Moravian awakening movement in Livonia. - Journal of Baltic Studies, 2023, <https://doi.org/10.1080/01629778.2023.2221666>
4. Mattheus, A.; Daija, P. Christian Felix Weiße's Poetry in Latvian and Estonian Literature. - Interlitteraria, 2023, <https://doi.org/10.12697/IL.2023.28.2.5>

Līdz projekta vidusposmam ir publicēti četri augstākās raudzes oriģināli zinātniskie raksti, kas publicēti *Web of Science* vai *SCOPUS* datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos, dubultojot projekta pieteikumā plānoto, tāpat projekta īstenotāji iesnieguši 2 jaunus projektu pieteikumus, kas balstīti šī pētījuma tematikā, tādējādi paredzot projekta rezultātu ilgtspēju. Vidusposmā viena recenzēta zinātniskā monogrāfija un viena kolektīvās monogrāfijas ir iesniegtas publicēšanai. Projekta noslēguma posmā iecerēts vairāk pievērsties tieši kvantitatīvo zinātnisko rezultātu sasniegšanai.

Zinātniskais devums

Projekta ietvaros notiek starpdisciplināri pētījumi, lai radītu vēsturisku datu kopas un stiprinātu humanitāro zinātņu, īpaši literatūrzinātņu vietu zinātniskajā un kultūras ainavā, un veicinātu lasītprasmi un lasīšanas kā ieraduma attīstību sabiedrībā kopumā. Kā viena no projekta novitātēm iecerēta jaunas grāmatu sērijas “Tuvlasījumi” izdošana. Projektam ir augsts potenciāls ietekmēt Latvijas akadēmiskās vides attīstību un veicināt literatūrzinātnes laikmetīgu pētniecību, kas paaugstinās literatūrzinātnes nozīmi Latvijas zinātnes ainavā nākotnē.

Projekta pirmajā pusē apkopoti dati par vēliņo Sociālisma un Atmosdas laiku, veidojot brīvpieejas datu korpusu, kas ir balstīts primārajos datu avotos. Ņemot vērā to, ka kolektīvajā atmiņā un sociālajā telpā lielākoties paliek spilgtākie noteikta vēsturiskā perioda notikumi, tad hronoloģiski precīza datu kopa ļaus saglabāt datus par šķietami mazāk nozīmīgiem faktiem, kas ir kontekstuāli būtiski. Hronoloģiskie dati tiek integrēti LU LFMI digitālajās vietnēs: www.literature.lv, www.humma.lv. Brīvpieejas datu korpusu var lietot pētnieki, autori, redaktori, muzeologi un citi interesenti, un tas būs pamatu jaunu zināšanu radīšanai.

Pētnieki veikuši lauka darbu un arhīvu studijas, lai pētītu nacionālās identitātes veidošanos žurnālistikā kopš 1980tajiem gadiem. Veiktas vairāk nekā 20 padziļinātas intervijas ar rakstniekiem, tulkotājiem, žurnālistiem, redaktoriem un izdevējiem, tādējādi dokumentējot rakstnieku iespējas ietekmēt sabiedrības viedokli.

Militārās okupācijas literārā un kultūras reprezentācija tiek pētīta kā daļa no Eiropas kopējas pieredzes, pievērsoties latviešu un igauņu romāniem par 20. gs. militāro okupāciju, pētnieki analizē vēsturiskās atmiņas reprezentāciju literatūrā (bērības naratīvu, bērnu rotallietu vietu deportāciju tekstos) un sieviešu literāro telpu, pievērsoties kultūras un varas attiecībām Latvijā un Eiropas kontekstā.

Šobrīd ir veikta grāmatu izdošanas vēstures izpēte un ir sagatavota empīriskā un teorētiskā bāze, lai varētu pievērsties kvantitatīvai un kvalitatīvai mūsdienu lasīšanas paradumu un grāmatu aprites pētniecībai, ko plānots veikt projekta otrajā pusē. Īpaša uzmanība pievērsta kalendāriem un to nozīmei tekstu izplatīšanā un lasīšanas veicināšanā. Pētnieki pievērsušies cilvēku lasīšanas kā ieraduma izpētei, analizējot lasīšanas paradumu dinamiku sabiedrībā.

Pētījuma ietvaros tāpat tiek pievērsta uzmanība vispārējās izglītības un literatūras sinerģijai. Lai sagatavotu rekomendācijas skolotājiem par skolēnu lasīšanas izaugsmes un grūtību savlaicīgu atklāšanu, veikts 4. klases skolēnu lasītprasmes pētījums, kas aptvēris 194 respondentus, ir organizēti tematiskie pasākumi vidusskolniekiem un veikta aptauja, lai apzinātu valodas apguves un lietošanas prakses latviešu diasporā.

Zinātniskās kapacitātes pieaugums un studentu iesaiste zinātniskajā darbībā

Lai paaugstinātu zinātnisko kapacitāti un uzkrātu pieredzi, projekta dalībnieki ir iesaistīti dažādu ar projekta tematiku saistītu asociāciju un pētniecības tīklu (*Association for the Advancement of Baltic Studies*, *Digital Humanities in Nordic Countries*, *European Network for Avant-Garde and Modernism Studies*, *European Society of Comparative Literature*, *International Autobiography Association*, un citi) aktivitātēs.

Turpinās sadarbība ar Baltijas Jūras reģiona literatūrzinātnes pētniekiem, projekta komanda piedalījies 14. Baltijas literatūrzinātnieku konferencē “Literaturew and Empire” Viļņā, un notiek darbs pie kolektīvās monogrāfijas, kas balstīta konferencē paveiktajā (to plānots publicēt 2025. gadā).

Tāpat projekta ietvaros organizēti pasākumi, lai stiprinātu nacionālās un starptautiskās saites: sadarbībā ar Lietuvas pētniekiem organizēta konference “Aktuālas problēmas literatūras un kultūras pētniecībā”, “Jauno pētnieku diena”, konference “Jokdaris un lelle: raksnieks padomju laikā un telpā” un citi pasākumi.

Projektā nodarbināti septiņi dažādu līmeņu studenti, notiek darbs pie promocijas un maģistru darbu izstrādes. Jau šobrīd pētījuma rezultāti ir integrēti vairākos studijuursos, kas saistīti ar lasītprasmes attīstīšanu, valodas mācīšanu un

valodniecību. Projekta ietvaros organizēti semināri skolotājiem, lai tiešā veidā nodotu projekta rezultātus, tāpat sadarbībā ar kopā ar izdevumu “Domuzīme” organizēta literatūras kritikas vasaras skola.

Projekta sociāli ekonomiskā ietekme

Projekta ietvaros notiek tādu ekonomisko jomu kā izdevējdarbība, masu mediji un informāciju un komunikāciju tehnoloģijas stratēģiska pētniecība un sadarbība ar to pārstāvjiem. Tiek plānots, ka projekta rezultāti labvēlīgi ietekmēs šo jomu attīstību ilgtermiņā.

Tā kā projektā tiek pētīta latviešu grāmatniecības vēsture un mūsdienu izdevējdarbības politika, projekta mērķis ir izprast un skaidrot šo nozaru tirgus attiecības un dinamiku, kas var sniegt grāmatizdevējiem padziļinātu ieskatu ražošanas, mārketinga un izplatīšanas stratēģijās. Savukārt sadarbība ar žurnālistiem un mediju organizācijām, lai izplatītu projekta rezultātus, paaugstina sabiedrības izpratni par literatūrzinātnes un rakstniecības lomu sabiedriskajā telpā.

Projekta rezultāti, kas saistīti ar vēsturisko atmiņu un literatūras ģeogrāfiju, sniedz augstvērtīgu saturu kultūras žurnālistikai, papildinot to ar kontekstuālu materiālu par latviešu literatūru un kultūru. Tīmekļa vietnes www.literature.lv, kas ir centrālais ar latviešu literatūru saistītais portāls, attīstīšana un papildināšana demonstrē projekta ietekmi uz informāciju tehnoloģiju jomu, un ļauj sasniegt plašāku mērķauditoriju, radot mūsdienīgu rīku, lai paplašinātu latviešu literatūras interesentu kopieni. Tas arī labvēlīgi ietekmē izglītības procesu, nodrošinot to ar mūsdienīgiem resursiem.

Projekta otrajā pusē iecerēta rīcībpolitikas ieteikumu un izglītības materiālu izstrāde, sadarbībā ar Izglītības un zinātnes un Kultūras ministrijām.

Komunikāciju aktivitātes un publicitāte

Projekta pirmajā pusē veiktas mērķētas komunikāciju aktivitātes dažādām auditorijām: tapis populārzinātnisks raksts, trīs podkāstu epizodes, notikušas publiskas lekcijas un uzstāšanās, veidota virtuāla izstāde par Imantu Ziedoni un *pop-up* izstāde, kurā apkopotas padomju perioda apsveikuma kartiņas no Imanta Ziedoņa kolekcijas. Projekta publicitātes ietvaros līdz projekta vidusposmam paveiktais:

- ✓ Populārzinātniski raksti, preses relīzes izdevumos Satori, Punctum, Kultūras Diena, Domuzīme, Strāva, informatīvajos portālos lsm.lv, delfi.lv,
- ✓ Dalība pasākumā “Zinātnieku nakts”,
- ✓ Radio intervija LR2 raidījumā “Nākotnes pietura”,
- ✓ Imantam Ziedonim veltīta konference un diskusija “Runā par Ziedoni”,
- ✓ Zibakcija #Ziedonim90 vilcienā Tukums – Rīga,
- ✓ Projekta norišu atspoguļojums lulfmi, literatura.lv Facebook kontos,
- ✓ Trīs publiskas lekcijas (Lēdurgas kultūras namā, Anšlava Eglīša ekspozīcijā Inciemā, Gdaņskas universitātē Polijā),
- ✓ Epizodes Latvijas Nacionālās bibliotēkas podkāstā “Klausītava”,
- ✓ Organizēti atvērti lasītāju semināri.

Projekta īstenošana, ekspertu ieteikumi izpildītājiem

Projekts līdz šim noritējis saskaņā ar iecerēto laiku un finanšu plānojumu. Notikušas nelielas izmaiņas pētnieku komandā, kas nav ietekmējušas projekta norisi.

Eksperti atzīmē, ka projektā līdz vidusposmam sasniegtais ir atbilstošs, bet rosina pievērsties skaidrākai naratīva struktūrai, vairāk sistematizēt teorētiskos ietvarus un uzlabot un paplašināt projekta publicitāti. Kopumā projekta mērķi vidusposmā ir sasniegti, projektam ir atbilstoša pārvaldība un tā ietvaros veiksmīgi norisinās starpdisciplināra un starpinstitūciju pētnieku sadarbība. Projekta mērķis pētīt literatūras vēstures, teorijas un kritikas sinerģiju un iecere uzsākt jaunas grāmatu sērijas izdošanu papildinās zināšanas projekta tematikā gan Latvijā, gan ārpus tās robežām. Ir novērojama atbilstoša zināšanu pārnese, tomēr eksperti aicina precīzāk skaidrot digitālo rīku un resursu attīstīšanu. Tāpat būtu vēlams lielāka studējošo iesaiste un sadarbība ar politikas veidotājiem. Kopumā projekta sociāli ekonomiskā ietekme vērtējama kā nozīmīga. Pētījuma gaita veiksmīgāk izklāstīta literatūras vēstures, bet mazāk veiksmīgi – izglītības un lasītprasme veicināšanas aspektos. Eksperti aicina projekta noslēguma posmā precizēt kopējos uzdevumus un iespējamus trūkstošos pētījuma aspektus, lai pilnībā sasniegtu projektā iecerēto. Kopumā projekta norise vērtēta pozitīvi un sniegts atzinums “**Turpināt projektu**”.

Secinājumi

Valsts pētījumu programmas "Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai" 3. kārtas uzdevums ir **latviešu literatūras pētniecība valstiskās identitātes un iekļaujošas sabiedrības perspektīvā**.

Programmas 3. kārtas ietvaros atbalstīts viens projekta pieteikums VPP-LETONIKA-2022/3-0003 "**Naratīvs, forma un balss: literatūras iesakņotība kultūrā un sabiedrībā**" finansēšanu. Projekta pieteikumam tika piešķirts viss pieprasītais finansējums **415 025 eiro** apmērā. Projekts jāīsteno no 2022. gada 29. decembra līdz 2024. gada 19. decembrim.

Pēc projekta 13 mēnešu īstenošanas tika iesniegts tā vidusposma zinātniskais pārskats, kam tika veikta zinātniskā izvērtēšana. Tās ietvaros ārvalstu eksperti izvērtēja projekta zinātnisko devumu, sasniegto un paredzamo projekta ietekmi un tā īstenošanu, konsolidētajā vērtējumā rekomendējot "**Turpināt projektu**".

Projekta ietvaros norisinās starpdisciplinārs pētnieciskais darbs, lai veidotu vēsturisku datu kopas un stiprinātu humanitāro zinātņu, īpaši literatūrzinātnes nozīmi, kā arī veicinātu lasītprasmi. Līdz projekta vidusposmam publicēti četri oriģināli zinātniski raksti, kas publicēti *Web of Science* vai *SCOPUS* datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos, un iesniegti divi projektu pieteikumi nacionāla mēroga konkursos. Projekta pirmajā pusē apkopotu dati par vēlino sociālismu un Atmosdas laiku, veidojot brīvpieejas datu korpusu, veikts lauka darbs un arhīvu studijas, lai pētītu nacionālās identitātes veidošanos žurnālistikā, kā arī notiek darbs pie latviešu literatūras teorijas izpētes. Militārās okupācijas literārā un kultūras reprezentācija tiek pētīta Eiropas kontekstā, tāpat pētnieki pievērsušies grāmatu izdošanas vēsturei, savukārt projekta noslēguma posmā plānots pētīt mūsdienu lasīšanas paradumus un grāmatu apriti. Īpaša uzmanība tiek pievērsta lasīšanas paradumu dinamikai un izglītības un literatūras sinerģijai, veikti pētījumi un aptaujas par lasītprasmi skolēnu un latviešu diasporas vidū. Ir plānots izdot jaunu grāmatu sēriju "Tuvlasījumi".

Lai paaugstinātu zinātnisko kapacitāti un uzkrātu pieredzi, projekta dalībnieki piedalās dažādās ar projekta tematiku saistītās asociācijās un pētniecības tīklos, kā arī turpinās sadarbību ar Baltijas reģiona pētniekiem. Notiek darbs ar studentiem un pētījuma rezultāti integrēti studijuursos, organizēti semināri skolotājiem un literatūras kritikas vasaras skola sadarbībā ar izdevumu "Domuzīme". Projekta rezultātā novērojama sociāli ekonomiskā ietekme uz izdevējdarbības, masu mediju un informācijas tehnoloģiju nozarēm, tiek bagātināta kultūras žurnālistika.

Projekts norit saskaņā ar plānoto, ar nelielām izmaiņām pētnieku komandā, kas nav ietekmējušas projekta gaitu. Eksperti atzīmē projektā sasniegto: literatūras vēstures, teorijas un kritikas sinerģiju, plāno jaunu grāmatu sēriju izdošanu un zināšanu pārnesi un iesaka precizēt naratīva struktūru, sistematizēt teorētisko ietvaru un paplašināt projekta publicitāti. Projekta mērķi vidusposmā ir sasniegti, tā pārvaldība un pētnieku sadarbība ir atbilstoša.

Projektu plānots īstenot līdz **2024. gada 19. decembrim**, kad tiks iesniegts projekta noslēguma zinātniskais pārskats un būs iespējams novērtēt programmas ietvaros izvirzīto un projekta ietvaros sasniegto mērķu un uzdevumu nozīmību un ietekmi.

Latvijas Zinātnes
padome

Sagatavoja **Latvijas Zinātnes padome**